

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

Фінансова безпека підприємства

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

07 «Управління та адміністрування»
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
перший (бакалаврський)
«Фінанси і кредит»

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

вибіркова
українська

Завідувачка кафедри фінансів

Ірина ЖУРАВЛЬОВА

Харків
2021

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри фінансів
Протокол № 3 від 09.09.2021 р.

Розробник:
Кузенко Т.Б., к.е.н., доц. кафедри фінансів.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни:

Фінансова безпека підприємства спрямована на забезпечення стабільності результатів діяльності підприємства, досягнення цілей, відповідних інтересам власників і суспільства, неможливі без розробки й проведення самостійної стратегії підприємства.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає визначення місця фінансової безпеки підприємства в структурі економічної безпеки, її критеріїв рівнів та методів оцінки, формуванні механізму фінансової безпеки підприємства на основі системи пріоритетних фінансових інтересів підприємства та оцінки рівня фінансової безпеки, застосування широкого кола інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства. У результаті вивчення дисципліни студенти отримають базові знання з нормативного та інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства, сутності державного регулювання діяльності підприємства та його фінансової безпеки та організації фінансової розвідки.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Фінансова безпека підприємства» є формування у студентів поглиблених знань щодо узагальненні знань, які пов'язані з виявленням та нейтралізацією небезпек і загроз задля забезпечення фінансової безпеки підприємства, а також набуття практичних вмінь та навичок у галузі забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Завдання навчальної дисципліни «Фінансова безпека підприємства» полягає у наступному: володіння теоретичними аспектами забезпечення фінансової безпеки підприємства засвоєнні технології методик оцінки фінансової безпеки підприємства із застосуванням показників, що характеризують її рівень, оволодіння навичок управління фінансовими ризиками, застосування бенчмаркінгових технологій.

Об'єктом навчальної дисципліни є система фінансової безпеки підприємства та процеси, що впливають на її рівень.

Предметом даної навчальної дисципліни є забезпечення рівня фінансової безпеки підприємства з використанням фінансових інструментів

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	4
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	4
Форма підсумкового контролю	залік

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Фінанси підприємств	Фінансовий контролінг
Фінансовий аналіз	Фінансовий менеджмент
Інвестування	Стратегічне управління підприємством
Гроші та кредит	Фінансовий ринок

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
Збирати, обробляти, систематизувати та узагальнювати обсяг інформації щодо	Аналізувати систему економічних інтересів підприємства, як основи забезпечення його

діяльності підприємства розробляти плани діяльності підприємства в цілому та його окремих підрозділів з метою забезпечення його фінансової безпеки	економічної безпеки
	Перевіряти на коректність подану оперативну інформацію. Проводити моніторинг негативного впливу зовнішнього середовища.
	Організовувати комплексну оцінку економічної безпеки підприємства
Вміння використовувати теоретичний та методичний інструментарій фінансової, економічної, математичної, статистичної, правової та інших наук для забезпечення фінансової безпеки підприємства	Вміти застосовувати різноманітні методи та інструменти з метою формування механізму фінансової безпеки підприємства, виявляти, діагностувати та нейтралізувати негативний вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства.
	Вміти ідентифікувати загрози фінансової безпеки підприємства, розробляти концепцію ефективного захисту підприємства, володіти методами нейтралізації ризиків діяльності підприємства
Здатність до інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, до фінансового діагностування підприємства, аналізу використання його потенціалу для забезпечення фінансової безпеки підприємства	Формувати і обробляти необхідну інформаційну базу щодо аналізу конкурентного середовища.
	Збирати і обробляти первинну інформацію, яка використовується під час прийняття управлінських рішень.
	Визначати інструменти впливу та державного регулювання діяльності підприємства, формувати інформаційно-нормативну базу з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства
	Протидіяти фінансовій розвідки конкурентів, захищати внутрішні джерела інформації об'єкту фінансової розвідки, протидіяти нелегальним та злочинним методам збирання інформації

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Фінансова безпека підприємства, як складова економічної безпеки підприємства

Тема 1. Економічна безпека підприємств: сутність та шляхи формування

Зміст економічної безпеки та її рівні. Значення категорії “економічна безпека”. Характеристика терміну “безпека” і визначення його за суттю. Види безпеки. Елементи економічної безпеки. Рівні економічної безпеки. Фактори впливу на економічну безпеку..

Сутність економічної безпеки підприємства та її підсистеми. Рівні економічної безпеки держави. Концепція економічної безпеки України. Фактори економічної безпеки України. Економічна безпека на рівні регіону (області), її загрози. Оцінка рівня економічної безпеки регіону.

Економічна безпека на рівні підприємства (фірми). Ресурсно-функціональний підхід. Функціональні складові економічної безпеки.

Елементи загроз економічній безпеці підприємства. Фактори економічної безпеки підприємства. Ефективність діяльності служб підприємства щодо забезпечення його економічної безпеки. Елементи загроз економічній безпеці підприємства. Класифікаційні ознаки загроз. Методи зменшення небезпек та загроз

Тема 2. Фінансова безпека підприємства, її критерії, рівні та методи оцінки

Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємства. Концепція фінансової безпеки України. Понятійний апарат фінансової безпеки підприємства. Критерії фінансової безпеки підприємства. Сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства. Сутність, зміст і завдання інформаційно-аналітичного та прогнозного забезпечення фінансової безпеки підприємства. Принципи фінансової безпеки підприємства. Умови забезпечення фінансової безпеки підприємства. Ознаки фінансової безпеки. Фінансова стратегія підприємства. Задачі щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Фактори впливу на рівень фінансової безпеки підприємства. Небезпеки і загрози, що впливають на фінансову безпеку. Рівні фінансової безпеки підприємства. Зв'язок фінансової безпеки підприємства із забезпеченістю його фінансовими ресурсами. Критерії та методи оцінки фінансової безпеки підприємства. Підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства

Взаємозалежність фінансової безпеки держави та підприємства. Мінімізація загроз та забезпечення інтересів фінансової безпеки.

Тема 3. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства

Система пріоритетних інтересів підприємства як основа механізму забезпечення його фінансової безпеки. Фінансові інтереси підприємства. Класифікація фінансових інтересів у залежності від різних критеріїв. Алгоритм практичної реалізації фінансових інтересів підприємства. Теоретична модель реалізації фінансових інтересів підприємства в залежності від загроз фінансовій безпеці й економічній стратегії підприємства.

Структура механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Склад механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства. Функції механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. .

Функціональна структура управління фінансовою безпекою підприємства. Використання SWOT-аналізу у вигляді підфункції забезпечення фінансової безпеки підприємства. „Дерево” основних фінансових інтересів підприємства. Метод розробки сценаріїв розвитку подій. Алгоритм функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Типи фінансово-інвестиційної стратегії підприємства.

Бенчмаркінг як інструмент забезпечення фінансової безпеки підприємства. Види бенчмаркінгу. Методи бенчмаркінгу.

Змістовий модуль 2. Забезпечення фінансової безпеки підприємства

Тема 4. Адаптація підприємства як засіб забезпечення його фінансової безпеки

Поняття адаптації підприємства. Мета адаптації підприємства до факторів впливу

зовнішнього середовища. Адаптація підприємства до змін у зовнішнім середовищі. Параметрична адаптація. Структурна адаптація. Складові адаптації підприємства. Моделі поведінки підприємства, які визначають його готовність до адаптації. Сукупність адаптивних заходів підприємства. Складові адаптації. Класифікації адаптивної реакції підприємства. Адаптивна реакція підприємства. Процес адаптації. Класифікація адаптивної реакції підприємства..

Фінансове забезпечення адаптації підприємства до змін у зовнішньому середовищі. Бюджет адаптації.

Інформаційне забезпечення адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища, реакція підприємства на негативні зміни

Тема 5. Нормативне та інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства

Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства. Сутність інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства. Мета інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Сутність та види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки підприємства, його значення в рамках підвищення рівня фінансової безпеки підприємства

Джерела інформації для визначення та моніторингу стану фінансової безпеки підприємства. Особливості визначення джерел інформації для визначення та моніторингу стану фінансової безпеки підприємства. Види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки.

Тема 6. Державне регулювання діяльності підприємства та його фінансової безпеки

Міждержавна нормативно-правова база захисту фірми. Міждержавні економічні угоди України та інших держав. Національне законодавство щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств. Національне законодавство, щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств. Забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання Цивільним, Кримінальним, Господарським, Податковим та іншими кодексами України.

Державний контроль за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції, захист інтересів суб'єктів господарювання та споживачів від його порушень. Положення про систему безпеки фірми.

Роль Колективної угоди в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Тема 7. Організація фінансової розвідки

Місце і роль фінансової розвідки в системі забезпечення стратегічного розвитку підприємств..

Принципи фінансової розвідки. Вплив результатів фінансової розвідки на забезпечення стратегічного розвитку підприємства.

Організація та ефективність фінансової розвідки

Джерела інформації фінансової розвідки та методи її збору. Визначення ефективності фінансової розвідки на підприємстві.

Перелік практичних, лабораторних робіт, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено в таблиці «Рейтинг - план навчальної дисципліни»

Методи навчання та викладання

Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів та їх зацікавленість процесом і результатом навчальної праці забезпечується не окремими фрагментарними заходами, а якісною організацією всіх компонентів навчального процесу. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів при викладанні дисципліни «Фінансова безпека підприємства» пов'язана насамперед, із новими формами, методами та засобами навчання, що отримали назву «активних». Серед них: семінари-дискусії (за питаннями «Бенчмаркінг як інструмент забезпечення фінансової безпеки підприємства», «Методичні основи забезпечення фінансової безпеки підприємства»); проблемна лекція (за темою: «Глобалізація та її вплив на економічну безпеку України»); робота в малих групах та презентації (за темами «Вплив ризиків на результативність діяльності підприємства», «Адаптивні заходи щодо негативного впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства», «Формування системи забезпечення фінансової системи на підприємстві», «Фінансова діагностика підприємства», «Планування фінансово - господарської діяльності підприємства»); міні-лекції (за темою «Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки підприємства»).

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти ПМК – 60 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах: активна робота на лекційних заняттях, активна участь у виконання практичних завдань, активна робота в групах, перевірка результатів самостійної роботи, контрольна робота на практичному занятті. Максимальна кількість балів, що отримує студент на лекційних заняттях – 12 балів, приймаючи активну участь у практичних заняттях – 48 балів, за виконання лабораторних робіт – 24 бали, за письмові контрольні роботи – 16 балів.

При оцінюванні результатів активної роботи в групах до уваги беруть уміння ефективно розділити роботу між учасниками групи та уміння презентувати результати роботи.

Критеріями оцінювання самостійної роботи є: здатність проводити критичне та незалежне оцінювання певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; самостійність виконання роботи; оформлення роботи.

Контрольна робота на практичному занятті включає 3 завдання, які містять як завдання розглянуті на практичних заняттях, так і завдання, які виносилися для самостійного виконання у рамках самостійної роботи над дисципліною. При оцінюванні завдань враховують конкретність виконання часткових розрахунків, подання необхідних формул та

коректність їх застосування, дотримання ходу виконання завдання, коректність підсумкового результату, застосування, дотримання ходу виконання завдання, коректність підсумкового результату, обґрунтованість висновків. Правильне виконання усіх дій дозволяє отримати максимальну оцінку за завдання, відсутність тієї або іншої дії, допущені помилки знижує кількість балів. Максимальна оцінка за заходом складає 8 балів.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення заліку, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 60

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснено за шкалою, наведеної в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ЄКТС»

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни"

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання	Форми оцінювання	Мах бал
1	2	3	4
Тема1. Економічна безпека підприємства:	Аудиторна робота		
	Лекція	Тема1. Економічна безпека підприємства, її сутність та шляхи формування	2

сутність та шляхи формування	Практична робота	Вирішення практичних завдань за темою практичного заняття "Економічна безпека підприємства, її сутність та шляхи формування" та проведення семінарських занять щодо визначення місця економічної безпеки підприємства	8
	Лабораторна робота	Вибір та інтерпретація основних показників, що забезпечують визначення рівня економічної безпеки держави та підприємства	4
	Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вплив глобалізації розвиток економіки України	
Тема 2 Фінансова безпека підприємства, її критерії, рівні та методи оцінки	Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 2 Фінансова безпека підприємства, її критерії, рівні та методи оцінки	2
	Практична робота	Вирішення практичних завдань за темою практичного заняття "Фінансова безпека підприємства, її критерії та рівні , методи оцінки" та проведення семінарського заняття щодо формування фінансової безпеки підприємства та критеріїв її оцінки	8
	Лабораторна робота	Підходи до забезпечення фінансової безпеки підприємства та визначення методів її оцінки	4
	Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Виконання практичних завдань, участь у форумі засобами ПНС	
Тема 3. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства	Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 3. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства	2
	Практична робота	Вирішення практичних завдань за темою практичного заняття "Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства" та семінарського заняття щодо формування механізму фінансової безпеки підприємств	8
		Контрольна робота	8
	Лабораторна робота	Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства	8
	Самостійна робота		
Питання та завдання до	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою		

	самостійного опрацювання		
Тема 4. Адаптація підприємства як засіб забезпечення його фінансової безпеки	Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 4. Адаптація підприємства як засіб забезпечення його фінансової безпеки	2
	Практична робота	Вирішення практичних завдань за темою практичного заняття «Адаптація як засіб забезпечення фінансової безпеки підприємства» та проведення семінарського заняття	8
	Лабораторна робота	Сутність адаптації підприємства до впливу зовнішнього середовища	4
	Самостійна робота		
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Виконання практичних завдань, участь у форумі засобами ПНС		
Тема 5. Нормативне та інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства	Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 5. Нормативне та інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства	2
	Практична робота	Вирішення практичних завдань щодо визначення напрямків інформаційного забезпечення фінансової безпеки підприємства та обговорення у вигляді семінарського заняття питань сучасної інформаційної безпеки Законодавче регулювання захисту фінансової безпеки підприємства	8
	Лабораторна робота	Нормативне забезпечення фінансової розвідки	4
	Самостійна робота		
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Виконання практичних завдань, участь у форумі засобами ПНС		
Тема 6. Державне регулювання діяльності підприємства та його фінансової безпеки	Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 6. Державне регулювання діяльності підприємства та його фінансової безпеки	1
	Практична робота	Вивчення матеріалу щодо державне регулювання діяльності підприємства	8
		Контрольна робота	8
	Самостійна робота		
Питання та	Виконання практичних завдань, участь у		

	завдання до самостійного опрацювання	форумі засобами ПНС	
Тема 7. Організація фінансової розвідки	Аудиторна робота		
	Лекція	Тема 7. Організація фінансової розвідки	1
	Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Виконання практичних завдань, участь у форумі засобами ПНС	

Рекомендована література

Основна

1. Кузенко, Т. Б. Фінансова безпека підприємства [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Т. Б. Кузенко, Н. В. Сабліна ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 122 с. : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25172>
2. Варналій З.С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія/ З.С.Варналій: Київ,нац.. ун-тім. Т.Шевченко – Київ: Знання України, 2020. – 423с.

Додаткова

3. Kuzenko T.B.. Models and methods of the crisis condition assessment of engineering industry business entities / Т.В. Kuzenko , N.V. Sablina, N.V.Zlenko // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2018. – 2(25) 2018
4. Kuzenko Problems of business entity financial security provision in conditions of economic crisis / Т. Kuzenko, N. Sablina, N. Plahotna // ТЕКА. COMMISSION OF MOTORIZATION AND ENERGETICS IN AGRICULTURE – 2016, –Vol. 16, – No.3, – pp. 49-57
- 5.. Кузенко Т.Б.. Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Фінансова безпека підприємства" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" денної форми навчання /Т.Б,Кузенко,Н.В.Сабліна. Х:Вид. ХНЕУ, 2015. – 76 с.
- 6 .Кузенко Т.Б. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни "Фінансова безпека підприємства" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання /Т.Б.Кузенко, М.М.Берест. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2016. – 48 с.
7. Кузенко Т.Б. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни "Фінансова безпека підприємства" для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» першого (бакалаврського рівня)/ Т.Б. Кузенко – Х. : Вид. ХНЕУ, 2018. – 48

Інформаційні ресурси

- 8.Закон України «Про основи національної безпеки» від 19 червня 2003 року N 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 39.-С. 351. <https://www.google.com/search>

9. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року
N 2343-ХІІ // www.rada.gov.ua

10. П(С)БО 2 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87 (зі змінами та доповненнями). // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – № 13 (1046). – С. 5-10
<http://88.81.234.67/ukr/newspaper/special-issues>

11. П(С)БО 3 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р., № 87 (зі змінами та доповненнями). // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – № 13 (1046). – С. 11-16
<http://88.81.234.67/ukr/newspaper/special-issues>

12. Наказ Міністерства економіки України N 10 від 17.01.2001 року «Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» // www.rada.gov.ua

13. <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=347>